

Oponentský posudek diplomové práce

Název: *Odštěpené subjekty od KSČ(M)* (Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta, Ústav politologie, 2011, 118 stran rukopisu)

Autor práce: Michal Zítek

Autor posudku: Martin Štefek

Oponovaný text je upravenou verzí neobhájené diplomové práce (obhajoba dne 23. září 2011). Oponentský posudek Martina Štefka (do SIS vložený dne 27. ledna 2011) upozorňoval především na problémy formální stránky práce (zejména způsob citování a nesrovnalosti v seznamu pramenů). Diplomant odstranil jen některé závažné nedostatky.

Struktura práce zůstala v zásadě nezměněna, je členěna do sedmi kapitol (včetně úvodu a seznamu pramenů). Po obsahové stránce text doznal jistých změn zejména v úvodu a ve druhé kapitole, z níž byla vyňata podkapitola o „Obrodě“ a přesunuta na úplný konec práce jako příloha (s. 114-118). Ostatní kapitoly se od původní verze liší jen v detailech.

Autor si vytkl za cíl popsat subjekty odštěpené od KSČ a KSČM po roce 1989. Úvod pojednává o charakteru hotové práce, spíše než o plánovaném postupu před započítím psaní. Identifikovat výzkumné otázky a hypotézy lze jen velmi těžko. Pojednání o stavu bádání a o volbě zdrojů je shrnuto do nesrozumitelné pasáže, kterou si zde dovoluji citovat: „*Jelikož souborných knižních materiálů je k danému tématu minimum, stalo se základem mojí práce bádání v dobových tiskových materiálech či programových materiálech. Dá se tedy říci, že moje práce je založena na základě studia základního vývoje mateřské Komunistické strany Československa (Čech a Moravy), z klasických děl, které u nás byly tomuto tématu věnovány a tento proces popisují*“ (s. 14).

Pojednání o metodologii též neodpovídá požadavkům kladeným na kvalifikační práci tohoto stupně, ačkoliv je nutné zdůraznit, že oproti původní verzi je úvod rozšířen o dílčí teoretické pasáže. Diplomant například zařazuje studované subjekty do jednotlivých stranických rodin (s. 11-12). Dále byl úvod rozšířen o podkapitolu o vnitřním dělení stran. Kolega Zítek však rozpravu o frakcionalismu omezil pouze na výtah několika málo informací ze čtvrté kapitoly Sartotího *Stran a stranických systémů*. Domnívám se, že pro studium substranických jednotek se nabízí širší paleta přístupů. Kritiku si navíc zaslouží fakt, že tato teoretická část nemá zřetelnou návaznost na zbytek textu.

Druhá kapitola popisuje vývoj a proces štěpení uvnitř komunistické strany v období od listopadu 1989 do roku 1994. Podkapitola 2.8. (s. 28-29) shrnuje aktuální vývoj v KSČM. Diplomant identifikuje dvě skupiny odštěpených subjektů – „ortodoxně komunistický proud“ (*Za socialismus, Lidová unie národní a sociální záchrany, Strana československých komunistů, Komunistická strana Československa*) a „demokraticko-socialistický proud“ (*Demokratické fórum komunistů, Demokratická strana práce, Strana demokratické levice, Levý blok, Strana demokratického socialismu, aj.*), kterým věnuje následující dvě kapitoly.

Každý ze subjektů je popsán velmi podrobně. Nejvíce prostoru je věnováno programatice stran. V souvislosti s tím je nutné upozornit, že velká část textu (odhadem 1/6) obsahuje bodový výčet programových tezí jednotlivých uskupení (srov. s. 37-38, 44-48, 54-55, 72-75, 82-87, 95-96, a další).

Obsahovou stránkou jednotlivých částí 4. a 5. kapitoly se zabývat nebudu, mnohé z nich zřejmě nejsou postaveny na autorově samostatné práci. Vráťím se nyní ke svému oponentskému posudku z minulého roku (přikládám v tištěné podobě komisi k nahlédnutí), v němž připomínkuji absenci uvedení pramene, z něhož autor čerpal při psaní podkapitoly 5.3 o Straně demokratické levice (SDL) (s. 64-66 původní verze). Tatáž kapitola (5.3) se objevuje v přepracované verzi (s. 67-70), **opět bez uvedení zdroje**. Zadal jsem do internetového vyhledávače heslo „Strana demokratické levice“ a **pravděpodobný zdroj** odhalil. Domnívám se, že kolega Zítek čerpal z internetových stránek www.sds.cz, které obsahují podrobnou analýzu „postkomunistických stran v ČR“. Studii o SDL z internetového zdroje (http://www.sds.cz/docs/prectete/eknihy/kvcr/kvcr_82.htm) přikládám jako přílohu I. pro porovnání.

Podobně jsem postupoval v případě podkapitoly 5.5 o Straně demokratického socialismu (SDS). I v tomto případě se domnívám, že autor použil stejný zdroj (http://www.sds.cz/docs/prectete/eknihy/kvcr/kvcr_83.htm), jehož kopii přikládám jako přílohu II. Podobnost textu s příslušnou podkapitolou je opět více, než nápadná.

Hodnocení: Přepracovanou diplomovou práci považuji za slabou. Opět navrhuji hodnocení stupně **dobře – neprospěl (3-4)**. Pokud se diplomantovi nepodaří přesvědčivě reagovat na výše formulované připomínky a vyvrátit podezření z provinění proti citační etice, nelze práci akceptovat.

V Praze dne 26. 1. 2012

Mgr. Martin Štefek

Příloha I.

(http://www.sds.cz/docs/prectete/eknihy/kvcr/kvcr_82.htm)

Srov. s. 68-70 DP

8. Postkomunistické strany v ČR

8.2. Strana demokratické levice (SDL)

Stejně jako Levý blok i Strana demokratické levice vzešla z KSČM, na rozdíl od něj však tato vazba nemá výhradní charakter. Vztah mezi Komunistickou stranou Čech a Moravy a Stranou demokratické levice, respektive okolnosti týkající se založení SDL představují jednu z velmi zajímavých kapitol historie vývoje stranického systému České republiky. SDL totiž měla svého bezprostředního předchůdce, kterým bylo hnutí s názvem Demokratická levice (DL). Ministerstvem vnitra bylo toto hnutí zaregistrováno již 9. 4. 1990, avšak dlouhou dobu bylo subjektem v podstatě bezvýznamným, který se fakticky příliš neprojevoval. Jeho ustavující konference proběhla až v listopadu 1990; hnutí samo se také jako samostatný subjekt neúčastnilo ani jedné voleb, které toho roku proběhly. 30. 3. 1992 vstoupilo do volební koalice s KSČM, která - jak již bylo opakovaně řečeno - přijala název Levý blok. Mezitím DL částečně pozměnila svůj název - 23. 4. 1992 bylo vzato úředně na vědomí, že se nyní jmenuje Demokratická levice ČSFR. Ovšem již o osm měsíců později - přesně 24. 2. 1993, tedy krátce po rozdělení státu - se hnutí vrátilo ke svému původnímu názvu. Pro ohodnocení okolností vzniku SDL a vztahu, který tato událost měla k Demokratické levici, je podstatné působení skupiny, která se v KSČM zformovala kolem osoby Josefa Mečla. Na již zmíněném třetím sjezdu KSČM v červnu 1993 delegáti, kteří patřili k této skupině, na protest proti jeho průběhu opustili jednání sjezdu; jejich skupina jako celek pak zahájila intenzivní jednání s některými představiteli DL, jehož cílem bylo vytvořit nový politický subjekt. Interpretace dalšího vývoje Demokratické levice a její přeměny ve Stranu demokratické levice se liší podle toho, na jaké straně příslušný činitel ve vzniklém sporu stál. Fakta jsou následující:¹⁰ již 30. ledna 1993 se konalo Celostátní shromáždění DL (nejvyšší orgán hnutí), které mimo jiné odmítlo návrh na přeměnu hnutí ve stranu. K této otázce se dne 29. června t.r. vrátil Celostátní výbor DL (nejvyšší výkonný orgán hnutí), který přijal usnesení, podle jehož znění výbor souhlasí s přeměnou Demokratické levice ve Stranu demokratické levice (J. Mečl je v tomto usnesení již uváděn jako předseda přípravného výboru „pro vytvoření spolupráce s DL“). O den později místopředsdkyně DL Marie Novotná rozesílá některým členům DL dopis (avšak je doloženo, že ho obdrželi i nečlenové), v němž je žádá o vyjádření názoru na odsouhlasenou změnu. Již za dva týdny, přesně 13. 7. 1993, je na MV ČR odeslán dopis, ve kterém se konstatuje, že „usnesení celostátního výboru DL schválilo Celostátní shromáždění delegátů per rollam dne 12. 7. 1993 většinou hlasů“. Tři dny nato ministerstvo vnitra potvrzuje, že nahlášenou změnu bere na vědomí, a ta vstupuje v platnost. Tím také oficiálně končí existence Demokratické levice a na její místo nastupuje Strana demokratické levice. Zástupci skupiny kolem Josefa Mečla jsou na dalším zasedání (24. 7.) kooptováni do Celostátního výboru (nyní již) SDL a zapojují se do jeho činnosti. Právě popsaný postup je však ostře napaden dosavadním vedením DL a zejména jeho předsedou Lotarem Indruchem. Podle jeho tvrzení byla takto provedená přeměna neplatná, protože

1. ani u dopisu z 30. 6., ani u následujícího listu z 13. 7. není podpis předsedy Indrucha (je uvedena pouze zkratka v.r., kdežto podpis místopředsdkyně Novotné na obou textech je,
2. předseda Indruch a spolu s ním údajně až 80% členů DL neobdrželi dopis z 30. 6. a tudíž nemohli vyjádřit svůj názor,
3. mezi odesláním obou dopisů uplynula příliš krátká doba, než aby mohly být získány relevantní výsledky, a navíc list z 30. 6. obsahuje řadu věcných nepřesností měnicích jeho smysl.

Na 25. září 1993 tedy stoupenci zachování DL svolali mimořádné celostátní shromáždění, které přijalo nové stanovy ukotvující další pokračování DL; tyto stanovy byly o dva dny později předloženy k registraci MV ČR. Příslušný odbor ministerstva vnitra však odmítl tyto stanovy registrovat s tím, že subjekt Demokratická levice právně neexistuje, popřípadě s konstatováním, že „svolání mimořádného celostátního shromáždění ... 25. 9. 1993 a přijetí stanov ... bylo možné pouze na základě předchozího rozhodnutí vnitrostranického sporu ... rozhodčí komisí“. Jinak řečeno platí, že podle stanoviska MV ČR byly případné neshody ve věci přeměny DL v SDL vnitrostranickou záležitostí, jež měla být jako taková řešena. Svou roli nepochybně hrálo i zjištění, že na schůzi z 29. 6. 1993, která tuto přeměnu schválila, byl přítomen i předseda Indruch a proti uvedenému postupu nevznel námitky. Zastánci existence DL nakonec 18. 2. 1994 podali již zmíněnou žalobu; po několikerém odročení a řadě komplikací byl celý spor uzavřen až v roce 1998 s tím, že přeměna DL v SDL zůstává v platnosti (podotýkáme,

že samotná SDL v té době již přes rok neexistovala!). Paradoxní skutečností přesto zůstává, že skupina kolem předsedy DL Lotara Indrucha pokračovala v činnosti právně neexistující DL bez ohledu na faktický stav věci, a to minimálně do roku 1995. Vysledovat její aktivity v dalších letech se již autorům tohoto textu nepodařilo.

Shrneme-li tedy obsah předchozích řádků, můžeme konstatovat, že od konce července 1993 existovala Demokratická levice, jejíž činnost však neměla právní podklad, i Strana demokratické levice, která se navzdory skutečnosti, že formálně vznikla pouhým přejmenováním stávající DL, nacházela ve stadiu vzniku. Toto období skončilo 9. října 1993, kdy se konalo ustavující celostátní shromáždění SDL, jejímž předsedou byl 140 delegátů zvolen Josef Mečl.

Pro první fázi existence Strany demokratické levice, kterou můžeme ohraničit dobou jejího vzniku na straně jedné a komunálními volbami na podzim 1994 na straně druhé, v ještě větší míře než u Levého bloku platí, že strana se prakticky neprojevovala. Důvody faktické „neviditelnosti“ SDL v daném období jsou v principu tři:

1. stejně jako u Levého bloku obtížné rozvíjení vlastní struktury a členské základny (u DL bylo obojí na velmi nízké úrovni),
2. silně napjatý vztah s KSČM poznamenaný řadou sporů, který pohlcoval významnou část aktivity představitelů SDL¹¹,
3. na rozdíl od LB velmi slabé parlamentní zastoupení, které se navíc stále zmenšovalo - v prosinci 1994 Václav Řezáč, poslední poslanec PS PČR, který se dosud hlásil ke Straně demokratické levice, přestoupil do ČSSD, a SDL se tak stala stranou mimoparlamentní; důsledkem toho je, že již od té doby byla subjektem z hlediska systému fakticky irelevantním¹².

Jedinou významnější událostí z tohoto období je rozhodnutí Celostátního výboru SDL z listopadu 1993, kterým byla schválena dohoda o sloučení s Demokratickou stranou práce (DSP, viz dále).

První známky oživené činnosti se u SDL objevily v říjnu 1994, kdy strana začala jednat s Křesťanskosociální unií (KSU) Josefa Bartončíka o sloučení levice, jejímž integračním jádrem podle představ Josefa Mečla měla být právě SDL. Snahy o široce založenou spolupráci levice se stejně jako u LB staly hlavním rysem činnosti SDL v následujícím roce - pro komunální volby SDL uzavřela koalici s KSČM, ČSSD, LB, LSU, DŽJ, KSU, ČSS a Českomoravskou stranou středu (ČMSS). Po těchto volbách, v nichž SDL získala pouhých 290 míst v zastupitelských sborech měst a obcí, úsilí SDL v tomto směru dále nabylo na intenzitě. Předseda Mečl v již zmíněné zprávě pro druhé celostátní shromáždění SDL konstatoval, že Celostátní výbor zejména „podporoval kontakty s KSU, LB, Československou stranou socialistickou, se stranou Důchodci za životní jistoty, sociální demokracií i s KSČM“. Je ale třeba dodat, že právě Josef Mečl na druhou stranu kritizoval spojování subjektů hlásících se k levici a středu a označil je za „máníi“; tento postoj posléze odůvodnil slovy, že malé subjekty se mylně domnívají, že jejich sloučením vznikne „velká politická síla“. Samotná SDL však například v jednání s Levým blokem postupovala úplně stejně.

25. března 1995 se konal druhý sjezd¹³ SDL, na kterém byl ve funkci předsedy potvrzen Josef Mečl. Hlavním výstupem sjezdu však bylo usnesení, podle něhož tento sjezd uložil celostátnímu výboru „svolat na přelomu roku 1995 mimořádný sjezd SDL, který projedná a schválí volební program SDL“; navíc sjezd rozhodl, že celostátní výbor má „vést intenzivní jednání o přípravách varianty případné spolupráce s jinými politickými subjekty v období voleb v roce 1996“¹⁴, čímž potvrdil orientaci strany na širokou spolupráci levice. Přestože v červnu 1995 předseda Mečl oznámil, že strana se rozhodla jít do voleb samostatně, hned po prázdninách toho roku dosáhlo úsilí SDL o ustavení kooperace na levici svého vrcholu - 2. září 1995 Celostátní výbor SDL rozhodl „iniciovat vytvoření Socialistické koalice jako volebního spojení levicových stran, které by byla předpokladem společného volebního úspěchu levice“, a uložil Výkonné radě, aby o této iniciativě jednala s představiteli ostatních levicových stran. Výsledkem uvedeného rozhodnutí bylo, že Josef Mečl rozeslal předsedům ČSSD, KSČM, LB, KSU, DŽJ a ČSS dopis, ve kterém je s tímto plánem seznámil. Úspěch této snahy však byl prakticky nulový a názorně tak ukázal, že SDL se do pozice integrujícího prvku levice staví zcela bez úspěchu.

Roku 1996, v posledních měsících před volbami do PS PČR, na sebe Strana demokratické levice upoutala pozornost především tím, že Celostátní výbor SDL kooptoval do svých řad předlistopadového předsedu ÚV SSM a člena ÚV KSČ Vasilu Mohoritu, který se stal zároveň lídrem SDL pro nadcházející volby. Ani tato skutečnost, jež měla významně zasáhnout do osudů nástupnického subjektu SDL (a samozřejmě i Levého bloku), však na volební výsledek SDL zřejmě neměla vliv ani v negativním, ani v pozitivním slova smyslu. Strana demokratické levice získala pouhých 0,13% hlasů, což byl nejhorší výsledek ze všech zúčastněných subjektů a zřejmý doklad toho, že strana se nachází pod rozpoznávacím prahem drtivé většiny voličů. Představitelé SDL se v reakci na tento propad de facto omezili na konstatování, že strana bude i nadále působit v mimoparlamentní sféře a soustředí se na komunální politiku.

I závěr existence SDL je vlastně stejný jako u Levého bloku - ve druhé polovině roku 1996 o sobě SDL nedala vůbec vědět a prvním dokladem toho, že její existence dosud trvá, byl teprve již zmíněný výstup ze společného jednání s LB, na němž se rozhodlo o integraci obou subjektů.

Příloha II.

(http://www.sds.cz/docs/prectete/eknihy/kvcr/kvcr_83.htm)

srov. s. 88-90 DP

8. Postkomunistické strany v ČR

8.3. Strana demokratického socialismu (SDS)

Jak jsme již uvedli, představitelé Strany demokratické levice i Levého bloku se 8. 2. 1997 dohodli, že se obě strany spojí a nadále budou fungovat jako jeden subjekt. Původní termín sloučení, tedy 24. květen, se sice z technických příčin nepodařilo dodržet, ale k plánovanému kroku došlo o necelý měsíc později - na společném sjezdu, v číselné posloupnosti označovaném jako třetí, byl 21. června 1997 ustaven nový subjekt, který nesl složený název Levý blok-Strana demokratické levice (LB-SDL). Jeho předsedkyní byla zvolena dosavadní místopředsedkyně Levého bloku Marie Stiborová; Josef Mečl, předseda SDL, se stal jedním z místopředsedů. Ve svém prohlášení strana deklarovala, že se cítí být blízká sociální demokracii, se kterou by také chtěla spolupracovat.

Přestože si představitelé obou konstitutivních formací od tohoto kroku slibovali, že povede k iniciování nových aktivit a napomůže tomu, aby LB-SDL získal určitou oblibu mezi voliči, k ničemu takovému nedošlo. Činnost nové strany byla prakticky neviditelná. Změnu tohoto stavu neznamenal ani čtvrtý sjezd strany, který se konal 13. prosince 1997; delegáti sjezdu sice při hlasování aklamací velkou většinou rozhodli o změně názvu strany, která se napříště měla jmenovat Strana demokratického socialismu, ale to samo o sobě nemělo velký význam.

Zajímavější skutečností byla změna na postu předsedy - Marii Stiborovou, která stejně jako v době svého působení v Levém bloku v předsednické funkci neobstála, vystřídal kontroverzní Vasil Mohorita. A právě nový předseda se na jaře 1998, krátce před mimořádnými volbami do PS PČR, zasadil o jedinou výjimku z pravidla, podle kterého o aktivitách SDS není nic slyšet. Koncem března toho roku se předseda SDS obrátil dopisem na členy celostátního výboru a navrhl ukončení činnosti SDS, přechod jejích členů do jiných politických stran a občanských sdružení a převod finančních prostředků na volební fond ČSSD. Přestože Vasil Mohorita členy výboru informoval o důvodech, které ho k tomuto kroku vedou (zejména mizivá voličská podpora SDS a neexistence naděje na jakýkoli volební úspěch), a své stanovisko na jednání výboru důsledně hájil, setkal se s jasně negativní odezvou. Když byly jeho návrhy na zasedání Celostátního výboru SDS dne 4. 4. jednomyslně odmítnuty, rezignoval na funkci předsedy a vystoupil ze strany. Jiří Hudeček, po odstoupení Vasila Mohority nejdříve úřadující a po potvrzení Celostátním výborem řádný předseda Strany demokratického socialismu, se již 6. 4. 1997 písemně obrátil na členy strany s vysvětlením, proč výbor návrhy bývalého předsedy odmítl. V textu se konstatovalo, že pochybnosti o smyslu existence strany nejsou nijak nové a provázejí ji již od neúspěchu LB i SDL ve volbách do PS PČR v roce 1996, avšak že SDS nehodnotí smysl své existence podle úspěchu ve volbách, nýbrž podle smysluplnosti své ideové a politické platformy. Jiří Hudeček zde také jasně formuloval postoj své strany k ostatním subjektům levice - jestliže se označujeme jako strana ‚třetí cesty‘, je tomu tak mj. proto, že nesdílíme plně politický program ČSSD ani KSČM“. Tento vývoj však nic nezměnil na skutečnosti, že SDS zůstala stranou zcela marginální - její slabost byla tak velká, že se strana ani nezúčastnila předčasných voleb do PS PČR v červnu 1998.

Zatím posledním mezníkem v dějinách Strany demokratického socialismu byl její pátý sjezd, který se konal 10. dubna 1999. Delegáti sjezdu se kriticky vyjádřili k dosavadní úrovni organizace a činnosti SDS a k práci ústředních orgánů strany. Navzdory této kritice byl ve funkci předsedy potvrzen Jiří Hudeček; k určité personální obměně došlo jen ve složení Celostátního výboru. Sjezd rovněž konstatoval, že prvořadým úkolem pro budoucnost je konsolidace organizace SDS a její členské základny. Skutečnost, že ani od pátého sjezdu není o Straně demokratického socialismu a její činnosti téměř nic známo, však ukazuje, že tento úkol se plnit příliš nedaří. Pozice SDS je tedy velmi slabá a není možné předpokládat, že by se v budoucnu jakkoli změnila.

